

**UCHWAŁA NR XI/102/11
RADY GMINY PSZCZÓŁKI**

z dnia 14 grudnia 2011 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Na podstawie art. 7 ust.1 pkt 9 i art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz.1591 z późn. zm.: z 2002 r. Nr 23, poz.220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz.984, Nr 153, poz.1271, Nr 214, poz.1806, z 2003 r. Nr 80, poz.717, Nr 162, poz.1568, z 2004 r. Nr 102, poz.1055, Nr 116, poz.1203, Nr 167, poz.1759, z 2005 r. Nr 172, poz.1441, Nr 175 poz.1457, z 2006 r. Nr 17, poz.128, Nr 181, poz.1337, z 2007 r. Nr 48, poz.327, Nr 138, poz.974, Nr 173, poz. 1218, z 2008 r. Nr 180, poz.1111, Nr 223, poz.1458, z 2009 r. Nr 52, poz.420, Nr 157, poz.1241, z 2010 r. Nr 28, poz.142 i poz.146, Nr 40, poz. 230, Nr 106, poz.675, z 2011 r. Nr 21 poz 113, Nr 117, poz.679, Nr 134 poz.777, Nr 217, poz.1281), w związku z art.87 ust.3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz.1568 z późn. zm.: z 2004 r. Nr 96, poz.959, Nr 238, poz.2390, z 2006 r. Nr 50, poz.362, Nr 126, poz. 875, z 2007 r. Nr 192, poz.1394, z 2009 r. Nr 31, poz.206, Nr 97 poz. 804, z 2010 r. Nr 75, poz.474, Nr 130, poz.871) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2015, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty opublikowania w Dzienniku Urzędowym Województwa Pomorskiego i podlega ogłoszeniu w Biuletynie Informacji Publicznej oraz na gminnych tablicach ogłoszeń.

Uzasadnienie

Zgodnie z przepisami gminny program opieki nad zabytkami opracowuje się na okres 4 lat. Poprzedni został uchwalony przez Radę Gminy Pszczółki w grudniu 2006 r. Program ma na celu w szczególności włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania terenu, uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej, zahamowania procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania, wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz podejmowanie działań zwiększających ich atrakcyjność. Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2015 został pozytywnie zaopiniowany przez Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Załącznik do Uchwały Nr XI/102/11

Rady Gminy Pszczółki

z dnia 14 grudnia 2011 r.

Zalacznik1.pdf

Program opieki nad zabytkami

**Program opieki nad zabytkami
Gminy Pszczółki
na lata 2012-2015**

**oraz weryfikacja
gminnej ewidencji zabytków nieruchomych**

Opracowanie: mgr inż. arch. Teresa Iżewska

Gdańsk lipiec – listopad 2011

SPIS TREŚCI:

1. Wstęp - główne cele gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Pszczółki w świetle Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
2. Uwarunkowania ochrony i opieki nad zabytkami
 - 2.1. Uregulowania formalno-prawne wynikające z Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
 - 2.2. Gminny Program Ochrony Zabytków a prawodawstwo i dokumenty o znaczeniu krajowym, wojewódzkim i powiatowym:
 - 2.2.1. Dokumenty o znaczeniu krajowym:
 - 2.2.2. Założenia wynikające ze Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2005-2020
 - 2.2.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego
 - 2.2.4. Założenia wynikające z Programu opieki nad zabytkami Województwa Pomorskiego 2007-2010
 - 2.2.5. Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Pszczółki a powiatowe akty prawne
 - 2.2.6. Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Pszczółki a akty prawa miejscowego
3. Zasoby dziedzictwa kulturowego gminy Pszczółki
 - 3.1. Rejestr zabytków
 - 3.1.2. Rejestr zabytków nieruchomości
 - 3.1.3. Rejestr zabytków ruchomych
 - 3.1.4. Rejestr zabytków archeologicznych
 - 3.2. Ewidencja zabytków
4. Zabytki nieruchome gminy Pszczółki o dużej wartości historycznej i architektonicznej
 - 4.1. Krajobraz kulturowy
 - 4.2. Zespoły urbanistyczne i ruralistyczne
 - 4.3. Obiekty architektury i budownictwa
 - 4.3.1. Obiekty sakralne
 - 4.3.2. Obiekty rezydencjonalne
 - 4.3.3. Obiekty użyteczności publicznej
 - 4.4. Zabytki techniki:
 - 4.5. Cmentarze
 - 4.6. Zabytkowe zespoły zieleni
5. Zabytki ruchome
6. Zasoby archeologiczne
7. Niematerialne dziedzictwo kulturowe
8. Specyfika zasobów dziedzictwa kulturowego gminy Pszczółki
9. Obiekty postulowane do wpisania do rejestru zabytków
10. Dotychczasowa realizacja celów gminnego programu opieki nad zabytkami
11. Analiza SWOT ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Pszczółki (22)
12. Określenie celu, zadań i kierunków działań wynikających z programu opieki nad zabytkami w Gminie Pszczółki
 - 12.1. Cel i zadania
 - 12.2. Zasady realizacji – działania
13. Wdrażanie gminnego programu opieki nad zabytkami
 - 13.1. Organizacja instytucjonalna
 - 13.2. Finansowanie programu opieki
14. Koordynacja, monitorowanie i ocena realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami
15. Podstawy opracowania programu opieki nad zabytkami gminy Pszczółki

Aneks:

Gminna Ewidencja Zabytków – weryfikacja i aktualizacja

1. Wstęp – główne cele gminnego programu opieki nad zabytkami

Opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami ma na celu poprawę stanu zachowania środowiska kulturowego gminy i podniesienia jego atrakcyjności, w tym turystycznej i bytowej, poprzez podniesienie walorów krajobrazu kulturowego i stanu zachowania substancji zabytkowej. W tym celu konieczne jest ustalenie w programie uwarunkowań dotyczących organizacji i finansowania działań zmierzających do ochrony środowiska kulturowego, a także odpowiednich działań edukacyjnych i wychowawczych wobec społeczności gminy. Chodzi o podnoszenie i kształtowanie świadomości tożsamości terytorialnej, a w tym o uwrażliwienie mieszkańców gminy na potrzeby związane z zachowaniem, rewaloryzacją i ochroną dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu kulturowego. Winno zaowocować również rozwojem w zakresie turystyki i rekreacji przy wykorzystaniu dóbr kultury oraz niektórych kierunków przedsiębiorczości.

Podstawą prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami stanowi art. 85 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 163 poz. 1568 z późniejszymi zmianami), który stwierdza, że w krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określa się w szczególności:

- | |
|---|
| <ul style="list-style-type: none">- cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,- warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także- harmonogram ich realizacji. |
|---|

Niniejszy program stanowi kontynuację i rozwinięcie założeń przyjętych w poprzednim Programie opieki nad zabytkami gminy Pszczółki na lata 2007-2010 przyjętym Uchwałą nr II/24/06 Rady Gminy Pszczółki z dnia 6 grudnia 2006 r. Modyfikacja uwzględnia nowe uwarunkowania prawne i administracyjne oraz aktualny stan zachowania struktury środowiska kulturowego (na podstawie lustracji w terenie). Program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami powinno aktualizować się co 4 lata z myślą o zmianach zachodzących w uwarunkowaniach prawnych, administracyjnych i stanie zachowania zabytkowej substancji.

Przyjęcie Program Opieki nad Zabytkami umożliwia samorządowi gminy wykonywanie zadań własnych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami we współdziałaniu z właścicielami i użytkownikami zabytków, społecznościami lokalnymi i administracją państwową oraz innymi podmiotami zainteresowanymi dziedzictwem kulturowym. Powinna też służyć również pobudzeniu mechanizmów stymulujących i regulujących opiekę nad zabytkami oraz ukształtowaniu dobrych praktyk w tej dziedzinie. Zaproponowane zadania i rozwiązania odpowiadają ustawowym regulacjom z dziedziny ochrony zabytków w Polsce. Program obejmuje jedynie postanowienia wynikające z innych form ochrony zabytków i nie stanowi formy aktu prawa wiążącego.

Cele opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami określone zostały w art. 87 ust.2 w/w ustawy. Gminny program opieki nad zabytkami ma na celu w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju i województwa;

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;

Gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu wójt sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

2. Uwarunkowania ochrony i opieki nad zabytkami

2.1. Uregulowania formalno-prawne wynikające z Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Podstawą prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce jest Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z 2003 r. z późniejszymi zmianami), regulująca pojęcia: zabytku, ochrony i opieki nad zabytkami, form ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków, w tym administracji rządowej i samorządowej, formy finansowania opieki nad zabytkami, ich ewidencjonowania etc.

Obowiązująca Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami:

- Ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie, zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków, udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków, przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę, kontrole stanu zachowania i przeznaczenia zabytków, uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.
- Opieka nad zabytkiem w rozumieniu ustawy sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury.

Zgodnie z art. 6. Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przez zabytek rozumiana jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

- za zabytki nieruchome uznaje się krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź instytucji.
- za zabytki ruchome uznaje się dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne oraz przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.
- zabytkami archeologicznymi są pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ustawowej ochronie podlegają również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7 Ustawy reguluje następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków;
 - zgodnie z art. 9. Ustawy do rejestru zabytków wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku.
 - zgodnie z art. 10. Ustawy do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.
 - sposób prowadzenia rejestru oraz ewidencji zabytków określa Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 124, poz. 1305).
- uznanie za pomnik historii zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego; na obszarze gminy Pszczółki nie występują pomniki historii;
- utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej; park kulturowy może utworzyć na podstawie uchwały rada gminy po zasięgnięciu opinii

wojewódzkiego konserwatora zabytków; na obszarze gminy Pszczółki obecnie nie przewiduje się utworzenia parku kulturowego

- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego, dotyczące w szczególności zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomości znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych; w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków (w tym układów przestrzennych i krajobrazu kulturowego).

Innym obok miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dokumentem planistycznym w gminie jest Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, które wykonuje się obligatoryjnie dla całej gminy, ale nie jest ono powszechnie obowiązującym przepisem gminnym (art. 6 ust. 7 Ustawy o planowaniu przestrzennym), a jedynie wewnętrznym zobowiązaniem władz gminy, czyli tzw. aktem kierownictwa wewnętrznego. W myśl przepisów ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym głównym zadaniem studium jest określenie polityki przestrzennej gminy (art. 6 ust. 1) z uwzględnieniem, między innymi uwarunkowań wynikających z przepisów szczegółowych dotyczących występowania obiektów i terenów chronionych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

1. zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
2. innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
3. parków kulturowych.

W studium określa się również strefy ochrony konserwatorskiej.

Na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami każda gmina prowadzi Gminną Ewidencję Zabytków, która stanowi podstawę do sporządzenia Programu Opieki nad Zabytkami (art. 87 ust.2). Ewidencja ta jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych Wojewódzką Ewidencją Zabytków. Zgodnie z art. 21 Ustawy (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami) ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programu opieki nad zabytkami gminy. Zasady prowadzenia i zasób gminnej ewidencji zabytków reguluje art. 22 w/w Ustawy

Wpis zabytków nieruchomości do Gminnej Ewidencji Zabytków – obok zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia oraz parków kulturowych – stanowi podstawę do obligatoryjnego objęcia tych zabytków ochroną w formie zapisu w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska

użytku publicznego (art. 19 pkt 1a Ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami). Obiekty i obszary wpisane do gminnej ewidencji zabytków w ramach programu opieki nad zabytkami należy wskazać do umieszczenia w wojewódzkiej ewidencji zabytków. Suma gminnych ewidencji zabytków składa się na wojewódzką ewidencję zabytków.

2.2. Gminny Program Ochrony Zabytków a prawodawstwo i dokumenty o znaczeniu krajowym, wojewódzkim i powiatowym:

2.2.1. Dokumenty o znaczeniu krajowym:

Narodowa Strategia Kultury na lata 2004-2013 została przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. i wraz z Uzupełnieniem Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 stanowi rządowy dokument tworzący ramy dla mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, a także dla wspólnoty Polski z Unią Europejską.

Głównym celem przewidywanym w strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce. Przyjęte zostały następujące priorytety:

1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe celem poprawy stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.
2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Program ten jest zgodny z Narodowym Planem Rozwoju (Ustawa z dnia 20.04. 2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju, Dz. U. Nr 116, poz. 1206) oraz z założeniami do krajowego programu ochrony zabytków.

Podstawą do sformułowania Narodowego Programu Kultury „Ochrona Zabytków i dziedzictwa kulturowego” jest uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

W Narodowym Programie Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” wytyczne zostały strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa;
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
- ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie.
- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

2.2.2. Założenia wynikające ze Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2005-2020

Problematyka ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego oraz opieki nad zabytkami w województwie pomorskim została zawarta w przyjętej w dniu 18 lipca 2005 roku Uchwałą nr 587/XXXV/05 Sejmiku Województwa Pomorskiego Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020.

Strategia określa sposób realizacji głównych celów rozwoju, wśród nich zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń. Jednocześnie zawiera cele gospodarcze, społeczne, kulturowe i ekologiczne ujmowane z punktu widzenia ponadpokoleniowego okresu czasu i w kategoriach przestrzennych.

W ramach prac nad strategią opracowana została diagnoza stanu rozwoju społeczno-gospodarczego województwa, która wskazała m.in. na wagę i znaczenie wartości regionalnych: kultury i tożsamości. Wśród kierunków działań mających na celu realizację podstawowych priorytetów i celów strategicznych województwa wymieniona jest ochrona dziedzictwa historycznego, kulturowego i przyrodniczego sprzyjająca jego racjonalnemu wykorzystaniu w rozwoju społeczno-gospodarczym, w tym m.in. wspieranie rozwoju regionalnych przemysłów kultury oraz regionalnych produktów turystycznych. Gminny Program Opieki Nad Zabytkami jest zgodny również z pozostałymi Priorytetami i celami strategicznymi SRWP 2020.

Ze względu na zmieniające się uwarunkowania rozwoju, zarówno w wymiarze krajowym, unijnym, jak i globalnym w marcu 2011 roku rozpoczęły się prace nad aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego – przygotowanie nowej wersji strategii do konsultacji społecznych przewidywane jest na kwiecień 2012 r.

2.2.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego

W dniu 26 października 2009 r. uchwałą Nr 1004/XXXIX/09 Sejmik Województwa Pomorskiego przyjął **„Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego”** będący zmianą poprzedniego Planu uchwalonego w 2002 r. Dokument ten, w nawiązaniu do strategii rozwoju województwa pomorskiego, określa zasady kształtowania struktury przestrzennej województwa w dłuższym horyzoncie czasowym, w tym: wymagania w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego i ochrony dziedzictwa kulturowego z uwzględnieniem obszarów podlegających szczególnej ochronie. Traktuje też ochronę elementów dziedzictwa kulturowego jako część składową procesu kształtowania i ochrony ładu przestrzennego.

Zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego w ramach **systemu ochrony środowiska kulturowego** zadania polityki przestrzennej polegają na:

1. Zachowaniu i eksponowaniu przestrzennych świadectw tradycji morskich kraju i województwa, najwartościowszych zespołów i obiektów środowiska kulturowego, wzmacniających wizerunek regionu jako integralnego elementu środowiska kulturowego Europy Bałtyckiej.
2. Zachowaniu różnorodności kulturowej województwa oraz zapewnieniu dostępności zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego jako atutu w rozwoju zrównoważonym i konkurencyjności przestrzeni województwa.

Zadania te powinny być realizowane poprzez:

- a) Ochronę różnorodności dziedzictwa kulturowego wykształconego w wyniku wielu procesów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej.
- b) Ochronę zachowanych zespołów obiektów zabytkowych o wyrazistej tożsamości – nawet jeśli poszczególne obiekty nie posiadają wybitnej wartości historycznej lub artystycznej.
- c) Wprowadzanie funkcji umożliwiających efektywne i racjonalne gospodarowanie obiektem zabytkowym.
- d) Unikanie przekształceń przestrzennych mogących zagrażać zasobom dziedzictwa kulturowego, np.: dysharmonijne lub szkodliwe sąsiedztwo.
- e) Stwarzanie przestrzennych warunków dla kontynuacji funkcji tożsamy dla tradycji miejsca.
- f) Ekspozowanie w strukturze przestrzennej, w panoramach i sylwetach miejscowości elementów najcenniejszych i udostępnianie miejsc o wysokich walorach kulturowych.
- g) Komponowanie nowych struktur z uwzględnieniem historycznej zabudowy – uzupełnianie istniejących struktur o nowe elementy tworzące harmonijną całość.
- h) W gminnych dokumentach planistycznych należy:
 - zidentyfikować istniejące i potencjalne konflikty funkcjonalno-przestrzenne związane z ochroną walorów kulturowych;
 - zidentyfikować elementy charakterystyczne krajobrazu kulturowego oraz określić zasady ich ochrony (np.: wskazanie wytycznych dotyczących zgodnych z tożsamością miejscowości zasad: posadowienia obiektów na działce, formy obiektu, detalu architektonicznego);
 - określić elementy charakterystyczne w przypadku dóbr kultury współczesnej, które winny zostać zachowane

Kierunki zagospodarowania przestrzennego przewidują w związku z tym (w zakresie występujących w gminie Pszczółki zasobów dziedzictwa kulturowego):

1. Ochronę i odnowę charakterystycznych zasobów dziedzictwa kulturowego regionu, m.in.: układów urbanistycznych i ruralistycznych, zabytków wsi pomorskiej, dziedzictwa budownictwa ceglanego i drewnianego, obiektów dziedzictwa techniki, zespołów rezydencjalnych, zespołów zieleni urządzonej.
2. Rewitalizację zabytkowych układów przestrzennych w tym zwłaszcza:
 - a) obiektów pokolejowych;
 - b) zabudowy typowo przemysłowej i folwarcznej
 - c) zabytkowych struktur mieszkaniowych i wzbogacenie ich o nowe funkcje podwyższające atrakcyjność miejsca.
3. Obejmowanie ochroną miejsc o wyjątkowych wartościach, gdzie została zachowana historyczna struktura przestrzeni i szczególne walory przyrodniczo-krajobrazowe – zalecane formy ochrony to odpowiednie zapisy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego lub powołanie parku kulturowego:
4. Uwzględnianie w dokumentach strategicznych i planistycznych stref koncentracji elementów dziedzictwa kulturowego wymagających szczególnej ochrony wartości kulturowych i krajobrazowych:

Zmieniony „Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego” przewiduje też w pkt 12.1.3. **system ochrony walorów krajobrazu** w tym w zakresie zintegrowanej ochrony walorów kulturowych, przyrodniczych i krajobrazowych przewidzianej *Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*.

Zadaniami polityki przestrzennej w tym zakresie są:

1. Zachowanie i eksponowanie przestrzennych świadectw tradycji morskich kraju i województwa, najwartościowszych zespołów i obiektów środowiska kulturowego, wzmacniających wizerunek regionu jako integralnego elementu środowiska kulturowego Europy Bałtyckiej.
2. Zachowanie różnorodności kulturowej województwa oraz zapewnienie dostępności zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego jako atutu w rozwoju zrównoważonym i konkurencyjności przestrzeni województwa.

Plan formułuje też zasady zagospodarowania przestrzennego dla realizacji w/w zadań w tym m. in.:

- a) w sferze krajobrazu dysharmonijnego i zdegradowanego (aglomeracja Trójmiasta, obszary podmiejskie ośrodków regionalnych, główne ciągi komunikacyjne) – przywracanie równowagi przyrodniczej, zwiększanie bioróżnorodności, porządkowanie i odtwarzanie zasobów kulturowych, usuwanie lub maskowanie zielenią elementów obniżających walory estetyczno-widokowe.
- b) ograniczanie zainwestowania na terenach leśno-rolnych przez wyznaczanie w dokumentach planistycznych gmin obszarów wyłączonych spod zabudowy i jej ograniczanie oraz wskazywanie linii zabudowy oddzielającej obszar zabudowany od obszarów rolnych lub zagrodowej zabudowy rozproszonej.
- c) eliminacja i przeciwdziałanie powstawaniu zabudowy o cechach dysharmonijnych w strefach wglądów na tereny o wysokich walorach krajobrazowych.
- d) eksponowanie i odtwarzanie dominant architektonicznych (np. baszty, wieże zamków, kościołów czy ratuszy).
- e) preferowanie i kontynuacja dobrej praktyki w zagospodarowaniu przestrzeni (układów ruralistycznych, niw siedliskowych etc.) i sposobie użytkowania obszarów o wyraźnych walorach przyrodniczo-kulturowych i krajobrazowych.
- f) ochrona przestrzeni o specyficznych i unikatowych walorach krajobrazowych.
- g) ograniczanie wprowadzania obcych krajobrazowo elementów i form zagospodarowania antropogenicznego oraz dewastowania elementów przyrodniczych i architektonicznych krajobrazu – ochrona tożsamości wszystkich typów krajobrazu.
- h) kształtowanie i podnoszenie walorów krajobrazowych oraz ich lepsze udostępnienie, jako elementu jakości życia i atrakcyjności turystycznej województwa.
- i) opracowywanie studiów krajobrazowych przy realizacji inwestycji wielkopowierzchniowych, wysokościowych lub liniowych w dominujący sposób oddziałujących na przestrzeń.

Kierunki zagospodarowania przestrzennego przewidują w związku z tym (w zakresie występujących w gminie Pszczółki zasobów):

1. Ochronę przedpola ekspozycji bądź poprawę wyeksponowania m.in. przez ograniczenie wprowadzania zabudowy, zalesień, reklam wielkoformatowych i innych przekształceń, ochronę charakterystycznych akcentów i dominant, odtwarzanie wartościowych elementów obiektów zabytkowych i historycznych sylwet panoramicznych
2. Zachowanie przedpola ekspozycyjnego przez ograniczenie wprowadzania zabudowy, zalesień, reklam wielkoformatowych i innych przekształceń mogących przesłonić ekspozycję lub obniżyć walory krajobrazu wzdłuż ciągów drogowych w

tym : **b) na odcinku drogowym (DK nr 91) Pruszcz Gdański – Tczew (krawędź wysoczyzny), na Żuławy Gdańskie;**

3. W gminnych dokumentach planistycznych należy określić:
 - a) elementy i obszary charakterystyczne dla krajobrazu kulturowego miejscowości oraz szczegółowe zasady ich przekształceń;
 - b) strefy krajobrazu zdegradowanego oraz zasady i kierunki ich przekształceń;
 - c) sposoby rekompozycji, restylizacji i uporządkowania chaotycznych układów zabudowy;
 - d) zasady zagospodarowania punktów widokowych i ochrony panoram widokowych.
4. Ochrona walorów krajobrazowych systemu polderowego żuław ze współczesnymi układami elementów hydrograficznych i towarzyszących im zabytków techniki.
5. Podejmowanie czynnych działań – restytucji, rewaloryzacji i rekultywacji elementów przyrodniczych i architektoniczno-kulturowych decydujących o zachowaniu lub przywróceniu walorów krajobrazowych specyficznych dla poszczególnych typów obszarów.
6. Podejmowanie działań ochronnych na obszarach wiejskich mających na celu utrzymanie przestrzeni otwartych cennych krajobrazowo, w tym głównie ochrona terenów leśnych i rolnych, poprzez wyłączanie ich z terenów potencjalnie przeznaczanych pod zabudowę.

2.2.4. Założenia wynikające z Programu opieki nad zabytkami Województwa Pomorskiego 2011-2014

Uchwałą Nr 91/V/11 z dnia 28 lutego 2011 roku Sejmik Województwa Pomorskiego przyjął „Program opieki nad zabytkami województwa pomorskiego na lata 2011-2014” stanowiący aktualizację poprzedniego (pierwszego) programu na lata 2007-2010.

Program opieki określa cel, priorytety i typy działań programu opieki nad zabytkami w województwie pomorskim. Celem strategicznym Programu Opieki na lata 2011-2014 jest **wzmocnienie poziomu ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym województwa pomorskiego służące zachowaniu zabytków, budowaniu tożsamości regionalnej oraz promocji turystycznej regionu.**

Cel ten ma być realizowany w ramach 3 priorytetów:

1. zachowanie dziedzictwa kulturowego miast i wsi
2. zachowanie kulturowego dziedzictwa morskiego i rzeczno
3. badanie, dokumentacja i promocja dziedzictwa kulturowego

Przewidywane kierunki działań w ramach **zachowania dziedzictwa kulturowego miast i wsi** to:

1. Zachowanie dziedzictwa kulturowego miast i wsi regionu służące budowaniu tożsamości mieszkańców oraz promocji turystycznej.
2. Ochrona charakterystycznych elementów krajobrazu kulturowego, w tym zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.
3. Zachowanie krajobrazu kulturowego wsi pomorskiej.

4. Ożywienie obszarów zabytkowych zespołów ruralistycznych oraz urbanistycznych.
5. Zachowanie dziedzictwa architektury obronnej oraz przemysłu i techniki.
6. Poprawa stanu ochrony i opieki nad zbiorami muzealnymi i archiwalnymi.
7. Trwałe zachowanie i bezpieczeństwo obiektów zabytkowych.
8. Ekspozycja najcenniejszych zabytków dziedzictwa kulturowego miast i wsi.

Przewidywane kierunki działań w ramach **badania, dokumentacji i promocji dziedzictwa kulturowego** to:

1. Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym.
2. Rozpoznanie zasobów i specyfiki regionalnego dziedzictwa kulturowego.
3. Promowanie tradycyjnych form i cech regionalnej architektury (w zakresie bryły, detalu architektonicznego, materiału, kolorystyki, rozwiązań konstrukcyjnych).
4. Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym.
5. Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej.
6. Szeroki dostęp do informacji o dorobku kultury regionalnej.

2.2.5. Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Pszczółki a powiatowe akty prawne

Jak dotychczas Starostwo Powiatu Gdańskiego w Pruszczu Gdańskim nie opracowało dokumentu o charakterze strategii lub programu opieki w zakresie ochrony środowiska kulturowego.

2.2.6. Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Pszczółki a akty prawa miejscowego

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami należy do zadań własnych gminy zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt. 9. Ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U. 1990 Nr 16 poz. 95). Gmina Pszczółki realizowała to zadanie w oparciu o Program opieki nad zabytkami na lata 2007-2010.

Zadanie ochrony i opieki nad zabytkami jest realizowane również w połączeniu z innymi zadaniami w tym zwłaszcza w sprawach ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody (art. 7 ust. 1 pkt. 9). Zadania w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego wykonywane są też w ramach właściwości rady gminy jakimi jest zwłaszcza uchwalanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (art. 18 ust. 2 pkt. 5).

Problematyka ochrony środowiska kulturowego uwzględniana jest w aktach stanowionego prawa miejscowego jakim są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego sporządzane zgodnie z Ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80 poz. 717 z późniejszymi zmianami). Dokumentem wyjściowym jest „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego”, które – nie będąc aktem prawnym nakreśla politykę przestrzenną gminy w zakresie zachowania i ochrony środowiska

kulturowego. Bardziej szczegółowe ustalenia w zakresie ochrony środowiska kulturowego zawierają plany zagospodarowania przestrzennego.

W chwili obecnej w gminie Pszczółki obowiązują następujące akty prawa miejscowego w postaci miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (tabela poniżej):

TABELA:

	uchwała Rady Gminy	obszar planu	ustanowiona ochrona
1.	nr II/25/06 z dnia 06.12.2006	Skowarcz - fragment	strefy ochrony konserwatorskiej, ochrona zabytkowej zabudowy
2.	nr 283/XXXI/09 z dnia 12.11.209	Kolnik	strefy ochrony konserwatorskiej, ochrona zabytkowej zabudowy
3.	nr 284/XXXI/09 z dnia 12.11.209	Różyny	strefy ochrony konserwatorskiej, obiekty wpisane do rejestru zabytków, ochrona zabytkowej zabudowy
4.	nr IV/31/11 z dnia 9.03.2011	Kolnik, Rębielcz, Pszczółki, Skowarcz, Różyny, Ulkowy i Kleszczewko – fragmenty, przebieg gazociągu wysokiego ciśnienia DN 500	– brak

W dniu 15.06.2011 r. Rada Gminy Pszczółki przyjęła uchwałę nr VII/56/11 w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Pszczółki z 2001 r.

Ponadto w latach 2006-2011 Rada Gminy – podejmując szczegółowe zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami – podjęła następujące uchwały:

- uchwałę nr II/18/06 z dnia 6 grudnia 2006 r. w sprawie zmiany uchwały nr XXXIII/330/06 z dnia 31 sierpnia 2006 r. w sprawie udzielenia Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Św. Wawrzyńca dotacji celowej na prace restauratorskie przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków
- uchwałę nr II/24/06 z dnia 6 grudnia 2006 r. w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami
- uchwałę nr VI/57/07 z dnia 26 kwietnia 2007 w sprawie udzielenia Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Św. Wawrzyńca dotacji celowej na prace restauratorskie przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków
- uchwałę w sprawie zawarcia porozumienia z Powiatem Gdańskim z siedzibą w Pruszczu Gdańskim a Gminą Pszczółki na współfinansowanie stanowiska Powiatowego Konserwatora Zabytków w Pruszczu Gdańskim
- uchwałę nr XXXVII/339/10 z dnia 24 sierpnia 2010 r. w sprawie zmiany uchwały nr XIX/226/05 Rady Gminy Pszczółki z dnia 23 marca 2005 r. w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach, sposobu jej rozliczania i kontroli wykonania zleconego zadania oraz postępowania z wnioskami o udzielenie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach

- uchwałę nr XXXVII/340/10 z dnia 24 sierpnia 2010 r. w sprawie udzielenia Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Św. Wawrzyńca dotacji celowej na roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków

3. Zasoby dziedzictwa kulturowego gminy Pszczółki

Ochrona i opieka nad zabytkami, musi być realizowana w oparciu o rozpoznanie zasobu i wartości środowiska kulturowego na terenie gminy oraz jego znaczenia dla regionu. Konieczne jest też rozpoznania występujących problemów związanych między innymi ze stanem zachowania poszczególnych obiektów i zespołów, oszukiwanie rozwiązań w celu przeciwdziałania występującym zagrożeniom i powstrzymania dalszej degradacji zabytków oraz ich otoczenia.

Niniejsza, ogólna charakterystyka zasobu, przy uwzględnieniu powyższych uwarunkowań, ma na celu zobrazowanie skali zadań i unaocznieniu działań, które winny być podejmowane na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego gminy.

W pierwszej kolejności wskazane zostały dane o zasobach wynikające z uwarunkowań prawnych oraz z działalności organów odpowiedzialnych za sprawowanie ochrony nad zabytkami. Następnie wymieniono grupy i typy obiektów oraz ich umiejscowienie, by wyłonić elementy charakterystyczne dla specyfiki krajobrazu kulturowego gminy Pszczółki.

3.1. Rejestr zabytków

Podstawową formą ochrony zabytków jest wpis do rejestru zabytków. Ochrona obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków regulowana jest ustaleniami Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

3.1.1. Rejestr zabytków nieruchomych

Zgodnie z artykułem 8. Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. W przypadku rejestru województwa pomorskiego jest nim Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Gdańsku.

Wpis do rejestru zabytku nieruchomego może nastąpić z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy (art. 9 ust. 1). Przedmiotowego wpisu dokonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków wydając decyzję administracyjną.

Ponadto do rejestru może być wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku (art. 9 ust. 2).

Obiekty wpisane dotychczas do rejestru zabytków z terenu gminy Pszczółki wymienia poniższa tabela:

Tabela:

Obiekty z terenu gminy Pszczółki wpisane do rejestru zabytków:

	adres	obiekt	nowy nr rej	dawny nr rej *	Data wpisu
1.	Pszczółki, ul Tczewska 13	Wiatrak holenderski	520	369	05.06.1971
2.	Różyny, ul. Kościelna 8	Kościół p.w. św. Wawrzyńca	293	221	06.08.1962

3.	Różyny, ul. Gdańska 47/49	Budynek podcieniowy	19	21	29.01.1949
4.	Różyny, ul. Gdańska 55/57	Budynek mieszkalny	1362	1100	06.03.1992
5.	Żeliszewki nr 2	Zespół pałacowo – parkowy	860	744	25.04.1977

* dawny nr rejestru obowiązywał w województwie gdańskim przed dokonaniem zmian administracyjnych i powstaniem województwa pomorskiego, obecnie obowiązuje nowy numer rejestru

3.1.2. Rejestr zabytków ruchomych

Tabela:

Zabytki ruchome z terenu gminy Pszczółki wpisane do rejestru zabytków

miejsowość	obiekty	nr rej. obecny	nr rej. dawny	data wpisu
Różyny	Wyposażenie kościoła parafialnego p.w. św. Wawrzyńca:	47		
	ołtarz główny, 3 ołtarze boczne, ambona, chrzcielnica, 2 konfesjonały		48	27.07.1971r.
	ołtarz boczny, organy, balustrada		441	03.07.2009r.

3.1.3. Rejestr zabytków archeologicznych

Tabela:

Obiekty archeologiczne z terenu gminy Pszczółki wpisane do rejestru zabytków Województwa Pomorskiego

	lokalizacja	opis stanowiska wpisanego do rejestru zabytków	numer rejestru data wpisu
1.	Różyny	osada produkcyjna z okresu wpływów rzymskich	nr rej. 68/Archeol. 7.01.1970 r.

3.2. Gminna ewidencja zabytków

Ewidencję zabytków stanowią:

1. zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków,
2. zabytki nieruchome nie wpisane do rejestru zabytków wyznaczone przez Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (wykaz Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków)
3. inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Wójta Gminy w porozumieniu z Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Gdańsku
4. parki kulturowe.

Ewidencję zabytków na terenie gminy prowadzi wójt w formie zbioru kart adresowych zabytków, objętych gminną ewidencją zabytków (art. 22 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Ewidencję zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków w formie kart ewidencyjnych (art. 22 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). W

skład wojewódzkiej ewidencji zabytków wchodzi zabytki ujęte w gminnych ewidencjach zabytków.

Obok zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia oraz parków kulturowych ochronę zabytków objętych gminną ewidencją uwzględnia się w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art.19 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Ewidencja zabytków w gminie Pszczółki obejmuje blisko 240 obiektów nieruchomych (spis w załączeniu)

3.3. Gminny program opieki nad zabytkami

Ewidencja zabytków jest podstawą dla sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy (art. 21). Rozpoznanie zasobów, stanu zachowania obiektów zabytków pozwala na wskazanie zagrożeń oraz sposobów reagowania w celu ochrony i powstrzymania degradacji zewidencjonowanych zabytków oraz ich otoczenia. Dlatego obiekty te ujęte zostają w programach opieki oraz wskazane do ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego czy decyzjach o warunkach zabudowy i in.

Ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami uwzględnia się zarówno w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, jak w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i we wszystkich decyzjach planistycznych (art. 19 ust. 2).

4. Zabytki nieruchome gminy Pszczółki o dużej wartości historycznej i architektonicznej

4.1. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy definiowany jest jako przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze (art. 3 ppkt. 14 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). W celu jego ochrony oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej w Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przewidziano formę ochrony w postaci **parku kulturowego**. Na terenie gminy Pszczółki nie przewiduje się dotychczas utworzenia parku kulturowego.

Ochronę krajobrazu kulturowego prowadzi się ponadto poprzez zapisy w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w planach zagospodarowania przestrzennego. Ochronę tę zapewniają wyznaczone w w/w dokumentach strefy ochrony konserwatorskiej oraz strefy ochrony ekspozycji **oraz sformułowane dla nich ograniczenia**.

4.2. Zespoły urbanistyczne i ruralistyczne

Na terenie gminy Pszczółki nie występują zespoły urbanistyczne, zlokalizowanych jest natomiast 9 zespołów ruralistycznych. Wszystkie z nich posiadają czytelne układy (niektóre bardzo cenne historycznie) i wszystkie z zachowanym w mniejszym lub większym stopniu zasób historycznej struktury:

- zespoły ruralistyczne o **cennym układzie** i znacznym stopniu zachowania wartościowej struktury: Kolnik, Rębielcz, Różyny, Skowarcz;
- zespół osady folwarcznej przy zespole dworsko-parkowym o zachowanym układzie i wartościowej strukturze: Żelislawki;
- zespoły ruralistyczne o zachowanym układzie i znacznym stopniu zachowania struktury: Pszczółki, Ulkowy I i Ulkowy II;
- zespoły ruralistyczne o zachowanych elementach układu i/lub struktury: Kleszczewko.

Tabela:

Układy ruralistyczne w gminie Pszczółki i zalecana ochrona

I.p.	miejsowość	data powstania	typ układu	stan zachowania	zalecana ochrona
1.	Kleszczewko	b.d.	zespół dworsko-parkowy z folwarkiem	reliktowy	
2.	Kolnik	XIV w.	ulicowo-placowy	zachowany	strefy ochrony: układu i ekspozycji
3	Pszczółki	1307 r.	ulicowy	przekształcony, rozbudowany	strefa ochrony układu
4.	Rębielcz	1332 r.	owalnicowy		strefy ochrony: układu i ekspozycji
5.	Różyny	pocz. XIV w. -1347 r.	ulicowo-placowy	zachowany częściowo, przekształcony	strefy ochrony: układu i ekspozycji
6.	Skowarcz	1215 r.	ulicowo-placowy	zachowany	strefy ochrony: układu i ekspozycji
7.	Ulkowy I	b.d.	przysiółek	zachowany	strefa ochrony układu
8.	Ulkowy II	pocz. XIV w.	zespół dworsko-parkowy z folwarkiem i wsią folwarczną	częściowo przekształcony	strefy ochrony: układu i ekspozycji
9.	Żelislawki	XVI w.	zespół dworsko-parkowy z folwarkiem i wsią folwarczną	zachowany	strefy ochrony: układu i ekspozycji

4.3. Obiekty architektury i budownictwa

4.3.1. Obiekty sakralne

- kościoły –w Pszczółkach (dwa kościoły i kaplica pogrzebowa) i w Różynach;
- kapliczki – Kleszczewo i Rębielcz

4.3.2. Obiekty rezydencjonalne

Na terenie gminy Pszczółki zlokalizowane były 4 zespoły dworsko-parkowe.

Zachował się tylko jeden o pełnym programie i wysokich walorach zabytkowych:

- zespół dworsko-parkowy z folwarkiem i wsią folwarczną w Żelisławach
- relikty folwarku i park podworski z aleją prowadzącą do dawnego grobowca rodzinnego z zespołem zieleni wokół dawnego grobowca zachował się w Ulkowach II
- relikty parku podworskiego – zachowały się Kleszczewku;

4.3.3. Obiekty użyteczności publicznej

- szkoły – Kolnik, Pszczółki, Żelisławki
- karczmy – Skowarcz
- poczty – Pszczółki

4.4. Zabytki techniki

- kuźnia – Kolnik
- młyn-wiatrak – Pszczółki (wpisany do rejestru zabytków)
- dworce kolejowe – Pszczółki, Różyny, Skowarcz (dom dróżnika)
- zespół dawnej rozlewni – Pszczółki

4.5. Cmentarze

Spośród zabytkowych **cmentarzy** i ich pozostałości w gminie występują:

- cmentarz przykościelny w Różynach
- pozostałości cmentarzy (grobowców rodzinnych): przy dworze w Żelisławkach i Ulkowach II w postaci formacji zieleni pocmentarnej (relikt alei i starodrzew wzgórza)

4.6. Zabytkowe zespoły zieleni

- zabytkowy park w zespole dworsko-parkowym w Żelisławach (wpisany do rejestru zabytków)
- park stanowiący pozostałość po zespole dworsko-parkowym – Ulkowy II
- relikt parku podworskiego w Kleszczewku

Do zabytkowej zieleni należy zaliczyć też formy zieleni komponowanej jaką są zadrzewienia wzdłuż dróg i pozostałości alei prowadzącej do dawnego grobowca w Żelisławkach.

5. Zabytki ruchome

Do najcenniejszych w gminie należą **wpisany do rejestru zabytków** zespół wyposażenia wnętrza kościoła p.w. św. Wawrzyńca w Różynach oraz elementy wyposażenia wpisanego do rejestru zabytków pałacu w Żelisławkach. Ponadto w

gminie występują inne zabytki zaliczane do ruchomych jak kapliczki (Kleszczewko i Rębielcz) i krzyże przydrożne.

6. Zasoby archeologiczne

Na obszarze gminy wpisano do rejestru zabytków 1 stanowisko archeologiczne (w miejscowości Różyny). Jest to osada produkcyjna z okresu wpływów rzymskich.

Ponadto występują tu liczne stanowiska archeologiczne z różnych okresów dziejowych objęte ochroną w postaci 54 stref ochrony archeologicznej. Wszystkie one obejmują stanowiska płaskie. Na terenie gminy nie występują stanowiska o własnej formie terenowej. W poszczególnych miejscowościach znajduje się:

Kleszczewko – 17 stanowisk archeologicznych

Kolnik – 17 stanowisk archeologicznych

Pszczółki – 28 stanowisk archeologicznych

Rębielcz – 29 stanowisk archeologicznych

Różyny – 17 stanowisk archeologicznych

Skowarcz – 35 stanowisk archeologicznych

Ulkowy – 17 stanowisk archeologicznych

Żeliszewki – 15 stanowisk archeologicznych

Informacje o stanowiskach archeologicznych pozyskiwane są poprzez powołanie badań archeologicznych, dzięki przypadkowym odkryciom zgłaszanych służbom konserwatorskim lub instytucjom kultury przez znalazców, rolników bądź pracowników budowlanych. O ich lokalizacji najliczniejszych informacji dostarczają planowe badania poszukiwawcze prowadzone od 1978 roku w ramach tzw. Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Na terenie gminy Pszczółki wiele odkryć nastąpiło w wyniku badań i archeologicznych prac wyprzedzających przed przystąpieniem do budowy autostrady A-1. Najcenniejsze z nich stwierdzono w obrębie wsi Ulkowy. Wszystkie stanowiska w obrębie pasa autostrady A-1 zostały przebadane archeologicznie.

7. Niematerialne dziedzictwo kulturowe

Do niematerialnego dziedzictwa kulturowego gminy Pszczółki należy zaliczyć zasoby tradycji kulturowych związane tak z jej przeszłością i usytuowaniem wzdłuż ważnych, jeszcze średniowiecznych szlaków komunikacyjnych (biegnącego po granicy Wysoczyzny i Żuław Gdańskich oraz biegnącego z Żuław na zachód do Sobowidza) jak i ze zmianami zachodzącymi na obszarze gminy na przełomie XIX i XX wieku w związku z budową kolei.

8. Specyfika zasobów dziedzictwa kulturowego gminy Pszczółki

Spośród zasobów dziedzictwa kulturowego gminy Pszczółki należy wskazać elementy, obiekty i grupy obiektów charakterystyczne dla obszaru gminy stanowiące o jej specyfice: wzdłuż szlaku komunikacyjnego o przebiegu północ-południe powstały wsie o układach charakterystycznych dla -średniowiecznych lokacji żuławskich (Kolnik, Skowarcz i Różyny). Równolegle – na zachód od szlaku komunikacyjnego Gdańsk-Tczew – występuje tradycja kultury gospodarowania w

formie dużych majątków rolnych charakterystyczna dla terenów sąsiedniej gminy Trąbki Wielkie.

W zasobach dziedzictwa gminy wyróżniają się elementy środowiska kulturowego związane z osadnictwem średniowiecznym na terenie gminy o charakterystycznych dla czternastowiecznego osadnictwa żuławskiego układach ruralistycznych wsi ulicowo-placowych z charakterystycznym nawsiem (Kolnik, Skowarcz i częściowo Różyny). Ciekawy średniowieczny układ ma też wieś Rębielcz – jest to układ owalnicowy dostosowany do układu terenu.

Z punktu widzenia specyfiki krajobrazu kulturowego czynnikiem wyróżniającym gminę Pszczółki jest jej usytuowanie w strefie granicznej Wysoczyzny Gdańskiej i Żuław Gdańskich. Granicę tę podkreśla południkowy przebieg: historycznego traktu z Tczewa do Gdańska, powstałej w II połowie XIX w. linii kolejowej (obecnie zmodernizowanej) oraz przebiegająca (już zachodniej części gminy) trasa autostrady A-1. Z punktu widzenia zachowania i kształtowania krajobrazu kulturowego wszystkie zespoły ruralistyczne odgrywają ważną rolę jako charakterystyczne skupiska etapujące poszczególne trasy, zaś przestrzeń otwarta pomiędzy nimi zapewnia wgląd w historycznie ukształtowany krajobraz rolniczy. Szczególną wartość ma tu wgląd w obszar krajobrazu Żuław Gdańskich.

Dla w/w walorów krajobrazu kulturowego gminy na trasie Tczew-Gdańsk wielkie znaczenie mają obiekty decydujące o tożsamości poszczególnych wsi. Dotyczy to zwłaszcza wszelkich dominant krajobrazowych (kościół w Pszczółkach i Różynach, wiatrak w Pszczółkach), obiektów o specyficznych historycznych formach (dom podcieniowy w Różynach, zespół folwarku w Pszczółkach, szkoła i zajazd w Skowarczu) i budynków mieszkalnych oraz gospodarczych o dobrze zachowanych historycznych formach charakteryzujących tradycje gospodarowania na tym terenie. Ważne są też wglądy z drogi krajowej w krajobraz Żuław Gdańskich podlegających ochronie (Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego).

Wgląd w W/w krajobraz Żuław ma też znaczenie dla obecnie modernizowanej trasy kolejowej, z którą wiążą się obiekty kolejowe pochodzące z czasów jej budowy (dworce w Pszczółkach i Różynach oraz dom dróżnika w Skowarczu).

Rozwój kolei przyczynił się też do powstania znaczącego dla zasobów dziedzictwa kulturowego gminy zespołu osiedla pracowników kolei w Pszczółkach. Zaś w związku z usytuowaniem w obszarze nadgranicznym Wolnego Miasta Gdańsk w Kolniku i Pszczółkach powstały obiekty związane z obsługą celną.

Powstanie w zachodniej części gminy autostrady A-1 podniosło rangę znaczenia w krajobrazie kulturowym zespołów ruralistycznych (w tym związanych z zespołami dworsko-parkowymi) takich miejscowości jak Ulkowy, Żeliszewki i Rębielcz. Oprócz ich znaczenia jako wartościowych historycznych układów (zespół dworsko-parkowy Żeliszewki – wpisany do rejestru zabytków) wzrosło znaczenie ekspozycji tych zespołów, w związku z powstaniem nowego obszaru ich percepcji (ekspozycja z trasy autostrady).

Do wpisania do gminnej ewidencji na terenie gminy Pszczółki w 2006 r. wytypowano około 200 obiektów i zespołów i sporządzono 240 kart adresowych. Ich rozłożenie na obszarze gminy jest nierównomierne. Największe skupienie (89 kart) występuje w miejscowości Pszczółki o bogatej historii rozwoju, zwłaszcza w okresie od II połowy XIX wieku i w okresie międzywojennym. Również znaczne nasycenie można zaobserwować w dużych wsiach włościńskich jak Skowarcz (46 kart) i Kolnik (33 karty). W wyniku rozbiórki lub niekorzystnych przekształceń degradujących

historyczny charakter architektury obiektów z ewidencji wyłączono 10 obiektów. Jednocześnie uzupełniono ją o karty obiektów wieloprzestrzennych jakimi są układy i zespoły ruralistyczne wsi na obszarze gminy.

Tabela:

Obiekty przewidziane do wyłączenia z Gminnej Ewidencji Zabytków:

nr karty	miejsco- wość	adres	obiekt	wiek	powód wykreślenia
Ko-6/9/240	Kolnik	d. nr 11	zagroda	I ćw. XX w.	obiekt nie istnieje
Ko-7/10/240	Kolnik	d. nr 11	budynek mieszkalny	I ćw. XX w.	obiekt nie istnieje
Ko-14/17/240	Kolnik	ul. Leszczy- nowa 6	budynek mieszkalny	II poł. XIXw.	przebudowany/ negatywnie przekształcony
O-1/37/240	Ostrowite		park	I ćwierć XX wieku	obiekt nie istnieje
P-6/43/240	Pszczółki	Dworcowa	lodownia	ok. 1870 r.	obiekt nie istnieje / w jego miejscu nowa budowla o architekturze utrzymanej w charakterze historycznego zespołu dworca
P-53/90/240	Pszczółki	Pomorska 23	budynek mieszkalny	I ćw. XX w.	obiekt nie istnieje
P-62/99/240	Pszczółki	Pomorska 43	budynek gospodarczy	1888 r.	obiekt nie istnieje
Rb-8/134/240	Rębielcz	nr 16	budynek gospodarczy	XIX/XX w.	obiekt nie istnieje
Rż-3/138/240	Różyny	Dworcowa	dom dróżnika	I. 20-te XX w	obiekt zdeprawowany, usytuowany częściowo w obrębie modernizo- wanego peronu dworca
Ul-1/207/240	Ulkowy I	nr 2	budynek mieszkalny	I ćw. XX w.	obiekt przebudowany/ negatywnie przekształcony

Tabela:

Obiekty przewidziane do włączenia do Gminnej Ewidencji Zabytków:

nr karty	miejsco- wość	obiekt	wiek	ochrona
Ko-34/241/240	Kolnik	układ ruralistyczny	XIV-XV w.	strefy ochrony (kons. i ekspoz.) → rej. zabytk.
P-90/242/20	Pszczółki	układ ruralistyczny	k. XIII w.	strefa ochrony
Rb-10/243/240	Rębielcz	układ ruralistyczny	1332 r.	strefy ochrony (kons. i ekspoz.)

Rż-26/244/240	Różyny	układ ruralistyczny	pocz. XIV w. / 1347 r.	strefy ochrony (kons. i ekspoz.)
S-47/245/240	Skowarcz	układ ruralistyczny	1215 r.	strefy ochrony (kons. i ekspoz.)
UII-19/246/240	Ulkowy II	układ ruralistyczny	1307 r.	strefy ochrony (kons. i ekspoz.)
Ż-11/247/240	Żeliszewki	zespół dworsko-parkowy z folwarkiem i wsią folwarczną	XVI w.	strefy ochrony (kons. i ekspoz.)

9. obiekty postulowane do wpisania do rejestru zabytków

Wśród obiektów zabytkowych na terenie gminy znajdują się wciąż obiekty zasługujące na objęcie ścisłą ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru zabytków. Należy do nich między innymi zespół dworca kolejowego (w tym zwłaszcza sam budynek dworca) w Pszczółkach oraz zespół ruralistyczny wsi Kolnik o dobrze zachowanym średniowiecznym układzie wsi ulicowo-placowej.

10. Dotychczasowa realizacja celów gminnego programu opieki nad zabytkami

Analizując stan zachowania zabytków ewidencyjnych na terenie gminy Pszczółki oraz działania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami prowadzone przez samorząd gminy należy odnotować w ciągu ostatnich pięciu lat następujące pozytywne fakty:

- uwzględnienie ochrony zabytków w uchwalonych planach zagospodarowania przestrzennego gminy Pszczółki dla miejscowości: Kolnik, Skowarcz i Różyny;
- przyznanie dotacji na prowadzenie prac konserwatorskich i budowlanych przy obiekcie zabytkowym wpisanym do rejestru zabytków (kościół pod wezwaniem św. Wawrzyńca w Różynach);
- uwzględnianie walorów zabytkowych obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków w ramach prac modernizacyjnych, remontowych oraz przebudów;

Do negatywnych zjawisk należy fakt, że ostatnie z w/w nie jest stosowane konsekwentnie we wszystkich ewidencyjnych obiektach, w tym zarówno w wyniku zarówno samowoli, jak braku właściwej współpracy z odpowiednimi służbami konserwatorskimi.

11. Analiza SWOT ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Pszczółki

W celu dokonania diagnozy stanu zachowania i jej ochrony zastosowano analizę SWOT. Jest ona narzędziem diagnostycznym, opartym o zestawienie takich cech, jak:

Strengths – silne strony, **Weaknesses** – słabe strony,
Opportunities – szanse, **Threats** – zagrożenia.

Zestawienie to stanowi podstawę do opracowania celów gminnego programu opieki nad zabytkami.

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
- występowanie na obszarze gminy zabytków znaczących dla środowiska kulturowego województwa (4 obiekty i zespoły wpisane do rejestru zabytków województwa pomorskiego) - występowanie wśród obiektów wpisanych do rejestru zabytków dwóch obiektów charakterystycznych dla kultury regionu i jednocześnie unikatowych w skali krajowej (wiatrak w Pszczółkach i dom podcieniowy w Różnachs) - występowanie na terenie gminy układów ruralistycznych o proveniencji średniowiecznej, w tym wiążących się z osadnictwem cysterskim (Skowarcz) - zachowany znaczny zasób obiektów zagrodowych mieszkalnych i gospodarczych (w tym tworzących zespoły zabudowy) składających się na zachowanie tradycyjnego krajobrazu kulturowego wsi chłopskich, osad pofolwarcznych oraz osadnictwa poparcelacyjnego - znaczące walory środowiska kulturowego – ponad 200 obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków - kontakt wizualny z trasy drogi krajowej (DK-91) na odcinku Pruszcz Gdański - Tczew (krawędź wysoczyzny gdańskiej) tj. na całej długości położonej w obrębie gminy Pszczółki z chronionym krajobrazem Żuław Gdańskich	- zły lub pogarszający się stan zachowania znacznej części obiektów zabytkowych - tendencja do niekorzystnego przekształcania zespołów zabudowy historycznych wsi (a szczególnie ich otoczenia) przez wprowadzenie nowej zabudowy, nie liczącej się z lokalną tradycją, architekturą i historycznymi uwarunkowaniami, - przekształcanie obiektów zabytkowych w zabudowie historycznych wsi poprzez wprowadzenie przekształceń nie liczących się z lokalną tradycją, architekturą i historycznymi uwarunkowaniami; - niedostateczna promocja zasobów środowiska kulturowego; - niedostateczna edukacja społeczności lokalnych w zakresie znaczenia dziedzictwa kulturowego i jego ochrony - zanikanie tradycyjnej sztuki budowlanej i form budowlanych oraz zanik stosowania tradycyjnych materiałów; - brak środków finansowych na konserwację i rewaloryzację obiektów zabytkowych i trudność pozyskiwania tych środków dla obiektów nie wpisanych do rejestru - brak popularyzowania dobrych wzorów wykonawczych; - powiązanie działań administracji publicznej i instytucji zajmujących się ochroną zabytków;
SZANSE	ZAGROŻENIA
- działania zmierzające do zatrzymania degradacji zasobów dziedzictwa kulturowego; - wykorzystywanie zabytków do nowych funkcji i adaptacja na funkcje służące społeczności lokalnej; - wzrost zainteresowania właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych opieką nad nimi; - działania promujące dziedzictwo kulturowe oraz inicjatywy edukujące społeczność lokalną w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego; - promowanie przykładów dobrej architektury	- zanik dotychczasowej funkcji, brak użytkowania lub brak właściwej funkcji dla niektórych obiektów i zespołów zabytkowych; - pogarszający się stan techniczny tkanki zabytkowej spowodowany niewłaściwym użytkowaniem, dowolnym przekształcaniem a niejednokrotnie celowym niszczeniem obiektów i zespołów zabudowy, - brak środków na skuteczną ochronę i zabezpieczenie zabytków, - niewłaściwe prowadzenie prac projektowych, budowlanych i konserwatorskich, niezgodnie ze sztuką

kontynuującej miejscową regionalną tradycję budowlaną; • rozwój edukacji i podnoszenie poziomu świadomości tożsamości kulturowej – regionalnej i miejscowej – wśród dzieci, młodzieży i lokalnej społeczności; • wykorzystanie internetu do popularyzacji historii i tradycji regionalnych oraz popularyzacji ochrony zabytków; • rosnąca rola (również koordynująca) samorządu gminnego poprzez włączenie ochrony zabytków w sferę rozwoju gminy; • uwzględnianie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego w różnorodnych programach, strategiach i planach rozwoju gminy i poszczególnych miejscowości; • rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego; • poprawa organizacyjnego i prawnego krajowego systemu ochrony zabytków.	budowlaną i konserwatorską prowadzące do niekorzystnych przekształceń obiektów zabytkowych i ich zewnętrznego wyglądu; • presja inwestycyjna na obszarach historycznych zespołów wiejskich ingerująca w historyczny układ i substancję zabytkową oraz polegająca na lokalizowaniu zespołów współczesnej zabudowy mieszkalnej i innej w bezpośrednim sąsiedztwie obszarów cennych kulturowo i krajobrazowo, • zagrożenie nadmierną komercjalizacją zabytków, bez równoczesnego zachowania ich zabytkowego charakteru i walorów; • dokonywanie wtórnych podziałów i parcelacji obiektów i zespołów zabytkowych; • klęski żywiołowe i zdarzenia losowe, • samowolne niszczenie zabytków; • brak poszanowania dla wartości autentyczności zabytków (oryginalnej substancji, kolorystyki, układu przestrzennego, funkcji, technologii wykonania i materiałów budowlanych); • niedostatek form promowania działań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami; • brak środków na skuteczną ochronę i zabezpieczenie zabytków; • brak wiedzy i świadomości właścicieli i użytkowników o walorach i znaczeniu obiektów zabytkowych przy niedostatku mechanizmów promujących działania na rzecz ochrony, konserwacji i opieki nad zabytkami; • niedostatek narzędzi administracyjnych egzekwowania przez gminę prawa wobec działań samowolnych.
--	--

W oparciu o powyższą analizę SWOT, przeprowadzoną lustrację stanu zachowania zabytkowej substancji na obszarze gminy Pszczółki i weryfikację Gminnej Ewidencji Zabytków a także posiłkując się ustaleniami wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami sformułowano cele, zadania i kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami gminy.

12. Określenie celu, zadań i kierunków działań wynikających z programu opieki nad zabytkami w Gminie Pszczółki

12.1. Cel i zadania

Celem strategicznym gminnego programu opieki nad zabytkami jest:

Wzmocnienie poziomu ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym gminy Pszczółki, poprzez działania służące zachowaniu zabytków, budowaniu miejscowej i regionalnej tożsamości gminy i poszczególnych miejscowości oraz promocji (w tym turystycznej) gminy.

Cel ten będzie realizowany w ramach 2 podstawowych priorytetów i długofalowych zadań strategicznych:

1. Zachowanie dziedzictwa kulturowego gminy w postaci historycznych zespołów ruralistycznych (w tym dworsko-parkowych i pofolwarcznych) oraz przeciwdziałanie degradacji krajobrazu kulturowego oraz struktury zabytkowej poszczególnych wsi w całej gminie
2. Badanie i promocja dziedzictwa kulturowego i jego ochrony poprzez działania edukacyjne, dalsze rozpoznanie i badanie oraz dokumentowanie poszczególnych zespołów ruralistycznych i poszczególnych zabytków

12.2. Zasady realizacji

Powyższe cele będą realizowane poprzez wdrażanie odpowiednich kierunków i działań:

Ad. 1. (Zachowanie dziedzictwa kulturowego)

kierunki:

1. Zachowanie dziedzictwa kulturowego poszczególnych wsi gminy służące budowaniu tożsamości mieszkańców oraz promocji turystycznej.
2. Ochrona charakterystycznych elementów krajobrazu kulturowego, w tym zachowanie wyróżniających się krajobrazowo zabytków nieruchomych charakterystycznych dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.
3. Zachowanie krajobrazu kulturowego wsi (w tym ich ekspozycji z autostrady A-1, drogi krajowej i trasy kolejowej);
4. Ożywienie obszarów zabytkowych zespołów ruralistycznych
5. Zachowanie dziedzictwa architektury przemysłu i techniki.
6. Zadbanie o właściwą ekspozycję najcenniejszych zabytków dziedzictwa kulturowego.

działania:

1. Działania uwzględniające w szczególności konserwację, renowację, rewaloryzację, poprawę stanu zachowania obiektów sakralnych, mieszkalnych (dwory, domy, tradycyjne obiekty budownictwa wiejskiego, zagrody itp.), obiektów użyteczności publicznej (szkoły, dworce, karczmy itp.), przemysłowych,

- architektury drewnianej (domy podcieniowe, ryglowe itp.), obiektów gospodarczych (magazyny, spichlerze, stajnie, stodoły i inne obiekty w obrębie zespołów folwarcznych, zagród itp.), parków, ogrodów, zieleni komponowanej.
2. Rewitalizacja zabytkowych zespołów ruralistycznych, zespołów dworsko-parkowych i zespołów zabytkowej zieleni.
 3. Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom, znakowanie i ewidencjonowanie zabytków ruchomych itp.)
 4. Działania własne gminy (w odniesieniu do zabytków będących własnością samorządu województwa) polegające na zachowaniu i konserwacji zabytków oraz zatrzymaniu ich degradacji.
 5. Iluminacja najcenniejszych zabytków dziedzictwa kulturowego poszczególnych wsi.

Ad. 2. (Badanie i promocja dziedzictwa kulturowego)

kierunki:

1. Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym.
2. Rozpoznanie zasobów i specyfiki miejscowego i regionalnego dziedzictwa kulturowego.
3. Promowanie tradycyjnych form i cech regionalnej architektury (w zakresie bryły, detalu architektonicznego, materiału, kolorystyki, rozwiązań konstrukcyjnych).
4. Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym.
5. Promocja dziedzictwa kulturowego gminy Pszczółki służąca kreacji produktów turystyki kulturowej.
6. Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy .

działania:

1. Opracowania badawczo-dokumentacyjne obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym obejmujące:
 - ekspertyzy techniczne i konserwatorskie,
 - badania konserwatorskie i architektoniczne,
 - programy prac konserwatorskich i restauratorskich,
 - dokumentacje projektowe,
 - inwentaryzacje architektoniczno-konserwatorskie.
2. Współpraca z właściwym terenowo Konserwatorem Zabytków w zakresie rozpoznania i zachowania walorów dziedzictwa kulturowego (opinie, wytyczne konserwatorskie) w związku z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym (remonty, modernizacja obiektów w GEZ);
3. Wspieranie działań edukacyjnych i promocyjnych oraz popularyzujących wiedzę o dziedzictwie kulturowym gminy oraz udostępnianie w Internecie baz danych o zabytkach
4. Wspieranie tworzenia oraz promocji produktów markowych i turystycznych gminy opartych na zasobach dziedzictwa kulturowego i krajobrazowego, w tym działań polegających na oznakowaniu cennych i ciekawych zabytków umożliwiające ich

- lokalizację w terenie i identyfikację (tablice, oznakowania szlaków, mapy w terenie, szlaki tematyczne).
5. Uczestniczenie w wojewódzkich, krajowych i europejskich programach ochrony zabytków.
 6. Upowszechnianie informacji o możliwościach pozyskiwania środków finansowych na prowadzenie prac przy zabytkach.

Zakłada się kontynuowanie polityki w dziedzinie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym, zmierzającej do:

- konsekwentnej i planowej realizacji zadań kompetencyjnych samorządu gminy poprzez wykonywanie gminnego programu opieki nad zabytkami;
- stymulowania zasad partnerstwa publiczno-prywatnego z sektorem przedsiębiorców działających na rzecz dziedzictwa kulturowego (zagospodarowanie obiektów zabytkowych);
- współpracy w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami z właścicielami i użytkownikami zabytków, społecznościami lokalnymi i związkami wyznaniowymi;
- zachowania zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego;
- dbałości o krajobraz kulturowy gminy i regionu, w tym zachowania jego charakterystycznych elementów przestrzennych i przyrodniczych;
- rewaloryzacji cennych elementów dziedzictwa kulturowego, które uległy degradacji;
- ochrony i propagowania tradycyjnych form i cech architektury regionalnej (w zakresie bryły, detalu architektonicznego, rozwiązań konstrukcyjnych, materiałowych, kolorystyki);
- propagowania i wspieranie popularyzacji, badań i dokumentowania dziedzictwa kulturowego;
- wykorzystania dziedzictwa kulturowego w promocji kultury i dla rozwoju turystyki w regionie,
- kreowania modelu odpowiedzialności za zasoby dziedzictwa kulturowego w regionie w społecznościach lokalnych;
- kreowania standardów i dobrych praktyk w dziedzinie ochrony zabytków;
- wspierania aktywności lokalnej w działaniach mających na celu poszanowanie materialnego dziedzictwa.

13. Wdrażanie gminnego programu opieki nad zabytkami

Za wdrażanie Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Pszczółki na lata 2012-2015 odpowiada, zgodnie z zapisami Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 87), Wójt Gminy Pszczółki.

Bazą do wdrażania niniejszego programu jest Program Opieki nad Zabytkami Gminy Pszczółki na lata 2007-2011, którego jest kontynuacją. Program na lata 2007-2011 zbudował podwaliny formalnego rozpoznania stanu zachowania środowiska kulturowego na obszarze gminy w postaci kart ewidencyjnych 240 obiektów i włączył problematykę opieki nad zabytkami i ochrony zabytków do zadań strategicznych gminy.

Przeprowadzona analiza zmian w środowisku kulturowym w gminie pozwoliła na weryfikację i aktualizację gminnej ewidencji zabytków oraz sformułowanie kierunków i sposobów działania.

Przy realizacji Programu Opieki nad zabytkami niezbędne będzie kontynuowanie współdziałania samorządu gminy z:

- instytucjami ochrony zabytków (w tym z Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków);
- instytucjami ochrony środowiska;
- organizacjami pozarządowymi zajmującymi się ochroną i opieką nad zabytkami;
- związkami wyznaniowymi - w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami sakralnymi,
- innymi samorządami (współdziałanie we wspólnych przedsięwzięciach oraz w ramach wymiany doświadczeń);

13.1. Organizacja instytucjonalna

Cele operacyjne przyjęte przez Program Opieki nad Zabytkami Gminy Pszczółki na lata 2012-2014 będą osiąganymi w wyniku:

13.1.1. inicjatyw własnych samorządu gminy:

- prawnych polegających na tworzeniu prawa miejscowego (m.in. plany zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i in.);
- finansowych polegających na finansowaniu remontów i prac konserwatorskich w zabytkach będących własnością gminy, udzielaniu w miarę możliwości finansowych dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane w obiektach wpisanych do rejestru zabytków, finansowaniu i dotowaniu publikacji, konferencji, strony internetowej itp.;
- innych (działania stymulujące) takich jak: działania doradcze, edukacyjne, promocja i popularyzowanie dziedzictwa kulturowego, promowanie dobrych praktyk w zakresie jego ochrony.

13.1.2. monitorowania działań i inicjatyw podejmowanych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w gminie Pszczółki

Samorząd Gminy Pszczółki w ramach posiadanych instrumentów prawnych prowadzić będzie w miarę możliwości:

- wzmacnianie poziomu opieki i ochrony dziedzictwa i kultury gminy;
- wspieranie prac konserwatorskich, restauratorskich i budowlanych w substancji zabytków nieruchomych wraz z ich otoczeniem oraz w historycznych układach ruralistycznych;
- inicjowanie i wspieranie badań z dziedziny ochrony dziedzictwa oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego gminy i regionu Pomorza;
- wspieranie działań na rzecz tworzenia programów edukacyjnych oraz projektów promocyjnych w celu upowszechniania wiedzy oraz pobudzenia zainteresowania historią regionu, jego tradycją oraz kulturą;
- prowadzenie prac badawczych;

- popularyzowanie dobrych wzorów aktywnej opieki nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym gminy i regionu (w tym również dobrych realizacji konserwatorskich, dobrych praktyk ochrony i opieki).

13.2. Finansowanie Programu Opieki

Finansowanie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami realizowane jest z różnych źródeł. Podstawowe to:

13.2.1. źródła publiczne:

- budżet państwa – m.in. środki w ramach dotacji programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji na remont i konserwacje obiektów sakralnych wpisanych do rejestru zabytków,
- Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace konserwatorskie przy zabytkach archeologicznych, nieruchomych i ruchomych wpisanych do rejestru zabytków;
- budżet samorządu województwa – m.in. dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, dotacje inwestycyjne dla instytucji kultury podległych samorządowi województwa pomorskiego – obiekty wpisane do rejestru zabytków);
- granty samorządu województwa dla podmiotów nie zaliczanych do sektora finansów publicznych, nagrody;
- budżet samorządu gminy – m.in. dotacje na finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków;
- projekty realizowane przez instytucje kultury;
- fundusze Unii Europejskiej związane z programami uwzględniającymi dziedzictwo kulturowe, m.in.: Regionalny Program Operacyjny, Program Operacyjny Infrastruktury i Środowiska, Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, Program Europejskiej Współpracy Terytorialnej;
- inne źródła zagraniczne.

13.2.2. źródła prywatne:

- osób fizycznych – składki i zbiórki publiczne na określony cel dla danej wspólnoty społecznej;
- osób prawnych;
- organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji;
- wyznaniowych osób prawnych.

Finansowanie Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Pszczółki na lata 2012-2015 będzie realizowane z wykorzystaniem głównie środków z własnych środków budżetowych; w miarę potrzeb i możliwości rozważane będą inne źródła finansowania.

14. Koordynacja, monitorowanie i ocena realizacji programu

Za koordynację i monitorowanie realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Pszczółki na lata 2012-2015 odpowiada Wójt Gminy, który co dwa lata zobowiązany jest przedstawiać Radzie Gminy sprawozdanie z realizacji programu. Sprawozdania te powinny być przekazywane Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji wojewódzkiego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

15. Podstawy opracowania programu:

Program Opieki nad zabytkami Gminy Pszczółki na lata 2012-2015 wykonany został jako kontynuacja Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Pszczółki z 2006 r. i w oparciu o weryfikację sporządzonej wówczas Gminnej Ewidencji Zabytków. Podstawę przy ustaleniu celów i kierunków stanowi też Program Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2011-2014, którego ustalenia są wiążące dla programów poszczególnych gmin.

Gminna ewidencja zabytków – aktualizacja i weryfikacja

Podstawą dla sporządzenia programu ochrony zabytków jest rozpoznanie zasobów środowiska kulturowego gminy. Statystycznie przewagę stanowią obiekty o mniejszej indywidualnej wartości, które jednak są cenne ze względu na ich rolę we współtworzeniu historycznego krajobrazu kulturowego.

Do wpisania do gminnej ewidencji dla gminy Pszczółki wytypowano około 200 obiektów i zespołów i sporządzono 240 kart adresowych.

Należy stwierdzić, że wybór dokonany w ramach gminnego programu ochrony zabytków pozostaje nie zamknięty i może ulec zarówno rozszerzeniu poprzez dodanie kolejnych obiektów jak i zmniejszeniu w związku z występowaniem obiektów zagrożonych ruiną.

W kartach ewidencyjnych zawarte są następujące informacje:

- funkcja historyczna i obecna obiektu
- adres i lokalizacja obiektu
- opis elementów zachowanych – wskazanych do ochrony
- opis elementów nowych – wskazujący na stan przekształcenia obiektu i możliwości jego rewaloryzacji
- rodzaj zagrożeń – w przypadku ich występowania
- informacja o ewentualnym wpisie do rejestru (wg nowej, zmienionej numeracji)
- podstawowa dokumentacja fotograficzna zawierająca 1- 5 zdjęć obiektu
- mapa miejscowości z oznaczeniem usytuowania obiektu

Poniżej zamieszczono wykaz kart ewidencyjnych sporządzonych w ramach i dla potrzeb gminnego programu opieki nad zabytkami wraz naniesionymi zmianami i uwagami wprowadzonymi w wyniku przeprowadzonej lustracji stanu zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy Pszczółki:

załącznik: Tabela 1. Spis kart ewidencji zabytków wg miejscowości i adresów
--

Powyższe karty ewidencyjne wykonane zostały dla:

- obiektów wpisanych do rejestru zabytków
- obiektów znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków lub postulowanych do ujęcia w ewidencji wojewódzkiej
- innych obiektów posiadających cechy zabytkowe tj. wartość architektoniczną lub historyczno-kulturową, co kwalifikuje je do objęcia programem opieki nad zabytkami i włączenia do gminnej ewidencji zabytków

W ramach karty adresowej wykonanej na odpowiednim formularzu uwzględniono najważniejsze elementy zawarte w przygotowywanym programie i instrukcji Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków, który ma służyć w przyszłości prowadzeniu i aktualizacji gminnych ewidencji zabytków w formie bazy danych.

Zaleca się prowadzenie aktualizacji danych zawartych w gminnej ewidencji zabytków, w tym w szczególności przy:

- sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów, na których zlokalizowane są zabytki wpisane do gminnej ewidencji;
- zmianie właściciela zabytku (zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami do właściciela zabytku należy w dużej

- mierze odpowiedzialność za stan zabytku) lub zmianach związanych z informacjami geodezyjnymi (np. podział nieruchomości, nowe numery działek ewidencyjnych);
- wydawaniu decyzji administracyjnych dotyczących inwestycji związanych z zabytkami.

Poniżej podano wyjaśnienia dotyczące elementów składowych karty adresowej zabytków oraz wskazówki dotyczące wypełniania tych kart, które przydatne mogą być przy weryfikacji stanu (jakościowego jak i ilościowego) zabytków zlokalizowanych na obszarze gminy.

Identyfikator zabytku

Symbol identyfikacyjny zabytku zawiera symbol literowy oznaczający miejscowość, w której znajduje się obiekt, kolejny numer na liście zabytków w miejscowości / kolejny numer na liście zabytków w gminie / ilość obiektów uwzględnionych w początkowej formie ewidencji gminy.

W przedłożonym zestawieniu przyjęto zasadę alfabetyczną i porządkową adresów.

Przyjęte literowe oznaczenia miejscowości:

KI – Kleszczewko

Ko – Kolnik

O – Ostrowite

P – Pszczółki

Rb – Rębielcz

Rż – Różyny

S – Skowarcz

UI – Ulkowy I

UII – Ulkowy II

Ż - Żeliszewki

Rubryka 1. - obiekt

Winna zawierać precyzyjne określenie obiektu, czyli jego pierwotna funkcja i pełna nazwa własna (np. kościół par. p.w. św. Stanisława, dwór Moniaków, stodoła folwarczna, hotel Grand, kamienica Pod Murzynkiem, klasztor franciszkanów itp.).

Uwaga: Jeśli obiekt jest elementem zespołu należy to w tym polu zaznaczać, np.: obora w zespole folwarcznym, stajnia w zagrodzie nr 5, dzwonnica przy kościele p.w. św. Anny.

Rubryka 2. – obecna funkcja

Winna zawierać obecny sposób użytkowania.

Rubryka 3. – materiał

Winna zawierać podstawowe materiały, z których wykonano ściany budynku. W przypadku założeń zieleni, cmentarzy oraz zespołów należy wpisać: nie dotyczy.

Rubryka 4. – datowanie

Winna zawierać możliwie dokładne datowanie obiektu (np. 1 ćw. XIX, I. 30. XX, k. XVIII). Najistotniejsza jest data powstania obiektu, ale należy wpisywać również daty ważniejszych przebudów i remontów.

Rubryka 11. – lokalizacja

Pole alternatywne do adresu dla obiektów położonych poza obrębem miejscowości (np. kapliczka czy cmentarz przy drodze do.....) lub nie mających określonego adresu posesji (o ile ta lokalizacja jest jednoznaczna i istotna dla zdefiniowania obiektu, np., mauzoleum rodziny X . na cmentarzu par. lub mauzoleum rodziny Y . w parku dworskim).

Rubryka 13 – rodzaj użytkowania

Hasłowe określenie obecnego sposobu użytkowania obiektu (lista do wyboru):

- **administracja** - ratusze, gmachy władz i urzędów, budynki administracyjne i biurowe
- **inne** - obiekty o specyficznych funkcjach, wykraczających poza niniejszy wykaz
- **komunikacja** - dworce, obiekty inżynierskie drogowe, kolejowe i wodne (mosty, przepusty, tunele, śluzy)
- **kultowe** - obiekty sakralne wszystkich wyznań (świątynie, klasztory, kapliczki, miejsca pielgrzymkowe)
- **kultura** - teatry, kina, domy kultury
- **mieszkalne** - budynki wykorzystywane (także wtórnie) na cele mieszkalne
- **nie użytkowane** - obiekty aktualnie nie wykorzystywane
- **oświata** - szkoły, przedszkola, gmachy w użytkowaniu wyższych uczelni
- **pomocnicze** - budynki pomocnicze (magazyny, składy, garaże, warsztaty)
- **produkcyjne** - przemysłowe i rzemieślnicze budynki produkcyjne
- **rekreacja i turystyka** - hotele, pensjonaty, obiekty sportowe i rekreacyjne
- **rolnictwo** - budynki gospodarcze i produkcyjne wykorzystywane w rolnictwie
- **służba zdrowia** - szpitale, przychodnie, sanatoria, domy zdrojowe
- **usługi** - banki, obiekty handlowe
- **wojsko** - obiekty aktualnie użytkowane przez wojsko . koszary, budynki administracyjne i gospodarcze

Rubryka 15. - stan zachowania

Stan zachowania substancji zabytkowej (lista do wyboru):

- **bardzo dobry** - obiekt w dobrym stanie technicznym (nie wymaga remontu lub po remoncie) z zachowanymi oryginalnymi elementami
- **dobry** - obiekt w dobrym stanie technicznym (nie wymaga remontu) pozbawiony części oryginalnych elementów (przebudowany)
- **zaniedbany** - obiekt wymagający remontu, lecz w stanie zdatnym do użytku, z zachowanymi oryginalnymi elementami
- **zły** - obiekt w złym stanie technicznym, wymagający kapitalnego remontu; z zachowanymi oryginalnymi elementami
- **bardzo zły** - ruina; obiekt w bardzo złym stanie technicznym, ale nadający się do odbudowy
- **trwała ruina** - zabezpieczona ruina obiektu (zwykle zamku)
- **nie istnieje** - obiekt przestał istnieć już po wpisaniu do gminnej ewidencji zabytków

Rubryka 16. – rodzaje zagrożeń

Ograniczono się przeważnie do wymienienia zagrożeń w istotny sposób zagrażających istnieniu obiektu (zwłaszcza katastrofalny stan techniczny przy niewłaściwym sposobie użytkowania lub jego braku).

Rubryka 19. - uwagi

Dodatkowe informacje historyczne i opisowe, uwagi o trwających lub planowanych pracach, specyficznych zagrożeniach itp., gdzie należy m.in. zwracać szczególną uwagę na oryginalne detale i elementy architektoniczne (np. kamieniarki, stolarki, oryginalne pokrycia dachów) oraz zachowane elementy wyposażenia.

Dla potrzeb niniejszego opracowania punkt ten został opracowany szczegółowo wg następującego schematu:

Elementy zachowane:

		opis
1.	materiał	wymieniono zachowany materiał oryginalnie użyty do budowy obiektu (uwzględniając fundamenty, ściany i pokrycie dachowe) – wskazując tym samym najważniejsze materiały do zastosowania w remontach i niezbędnych wymianach substancji budynku
2.	bryła	podano charakterystykę budynku pod względem jego historycznego kształtu – kształt ten winien podlegać ochronie w razie rozbudowy budynku, w celu zachowania historycznych proporcji znaczących dla krajobrazu kulturowego miejscowości
3.	dyspozycja ścian	kompozycja ścian jest jednym z najważniejszych elementów identyfikujących obiekt i epokę jego powstania – odnotowano stopień zachowania oryginalnego rozmieszczenia otworów okiennych i drzwiowych; gdy mowa o „czytelności” rozmieszczenia otworów – wskazuje się na możliwość odtworzenia pierwotnego wyglądu ścian w oparciu o dobrze widoczne ślady przemurowań (np. zachowane nadproża)
4.	wystrój ścian	scharakteryzowano formę i usytuowanie elementów dekoracyjnych zwracając uwagę również na dekoracyjny charakter niektórych elementów konstrukcyjnych (np. nadproża); elementy te należy chronić tj. zachować, eksponować, odtworzyć lub uzupełnić w razie remontu rewaloryzacyjnego
5.	stolarka	Odnotowano fakt zachowania oryginalnej lub wtórnej, lecz również historycznej stolarki z jej tradycyjnymi podziałami – informacja istotna w wypadku konieczności wymiany stolarki na nową

Elementy inne:

Wymieniono tu towarzyszące budynkowi

- obiekty na tej samej działce współtworzące charakter obiektu zabytkowego (np. historyczne budynki gospodarcze w małych zagrodach i przy domach jednorodzinnych charakterystyczne dla krajobrazu kulturowego gminy)
- ogrodzenia, bramy itp. Elementy małej architektury
- wartościowy starodrzew towarzyszący obiektowi architektonicznemu

Elementy nowe:

Odnotowano zmiany, jakie zaszły w budynku w kontekście w/w składowych tj.

- zmiany zastosowanego materiału (z podaniem materiału oryginalnego – zwłaszcza w pokryciach dachowych)

- elementy dobudowane lub przekształcone w sposób mało inwazyjny lub pozwalający na zmiany w kierunku przywrócenia form pierwotnych, rekompozycji itp.
- zmiany w zakresie wymiany stolarki okiennej

Elementy zachowane winny podlegać ochronie tj. zachowaniu lub kontynuacji (np. wymiana stolarki na współczesną o analogicznych do tradycyjnych podziałów). Najbardziej pożądanym działaniem jest zachowanie form historycznych, ich uzupełnienie lub odtworzenie w ramach remontów budowlano-konserwatorskich. Ważnym działaniem jest właściwe zagospodarowanie i uporządkowanie otoczenia obiektów utrzymane w charakterze odpowiednim dla epoki powstania obiektu. Usytuowanie obiektu w zespole zabudowy podnosi jego walor historyczny i zobowiązuje do utrzymania jednorodnego charakteru z pozostałymi obiektami zespołu.

Elementy nowe i zmienione nie podlegają ochronie. Niektóre z nich – zwłaszcza zmieniające charakter obiektu – wskazane są do usunięcia, lub właściwego przekształcenia.

W rubryce 19. wprowadzono też nowy punkt dotyczący zmian w obiekcie, które zaszły w nim od 30 listopada 2006 r.

Zmiany:

Zmiany w pkcie 19. (stan na dzień 30 listopada 2011 r.)

W ramach lustracji obiektów zabytkowych przeprowadzonej w okresie: lipiec-wrzesień 2011 r. karty zostały uzupełnione o informacje o zmianach, które nastąpiły w ciągu ostatnich lat, w tym: o zmianach adresowych oraz następujących w wyniku modernizacji, remontów i przebudów ewentualnie innych działań (np. prac prowadzonych w obrębie chronionych zespołów zieleni).

Uwagi o w/w najnowszych zmianach w obrębie obiektów wprowadzono na poszczególnych kartach kursywą dla ich wyraźnego zaznaczenia.

Wypunktowano następujące rodzaje zmian w obiektach budowlanych:

- prace modernizacyjne
- prace remontowe
- przebudowy
- brak zmian

prace modernizacyjne – obejmują wszelkie widoczne w zewnętrznym wyglądzie obiektów zmiany o charakterze bieżących napraw (np. naprawy pokrycia dachowego, bez wymiany konstrukcji dachowej), wymiany stolarki okiennej i drzwiowej, zmiany kolorystyki ścian (bez wymiany tynków i wpływu na formy wystroju architektonicznego) itp.

prace remontowe – obejmują wszystkie zmiany w zewnętrznym wyglądzie budynku wymagające pozwolenia na budowę oraz też z nie wymagających w/w pozwolenia, które mają znaczący wpływ na walory zabytkowe obiektu (tak pozytywny jak negatywny)

przebudowy – obejmują zmiany w zewnętrznym wyglądzie budynku wymagające pozwolenia na budowę i ingerujące w bryłę budynku (tak pozytywnie jak negatywnie)

brak zmian – w obiektach, w których nie nastąpiły widoczne zmiany w zewnętrznym wyglądzie budynku, lub zmiany nie mają znaczenia dla walorów zabytkowych obiektów.

Inne zmiany

W ramach weryfikacji kart ewidencyjnych wprowadzono także zmiany w innych rubrykach kart. W przypadkach, gdy zmiany te mają charakter zasadniczy, lub znaczący dla walorów chronionych (np. zmiana adresu, zmian stanu zachowania, powstanie zagrożeń itp.) wprowadzono je w miejsce poprzednich ustaleń ***kursywą***.